

१३ भौतिक पूर्वाधार विकास

पृष्ठभूमि

गण्डकी प्रदेशको स्वास्थ्य क्षेत्रमा आमूल परिवर्तन गरि गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदानको गर्नको लागि दक्ष जनशक्ति, अत्याधुनिक मेसिन, औजार उपकरणहरूका साथै सुविधा सम्पन्न भौतिक पूर्वाधार विकासको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । स्वास्थ्य सेवामा आधुनिकीकरण तथा बढ्दो जनसंख्याको माग सँगै स्वास्थ्यका भौतिक पूर्वाधारहरूमा पनि सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । हाल गण्डकी प्रदेशमा नयाँ स्वास्थ्य संरचनाहरू स्थापना भएता पनि आफ्नै स्थाई कार्यालय भवनहरू नहुँदा सेवा प्रवाहमा कठिनाई रहेको, निर्माण भएका स्वास्थ्य कार्यालय तथा अस्पताल भवनहरू पुराना र अप्राप्त रहेकाले खरिद गरिएका आधुनिक नयाँ मेसिन उपकरणहरू व्यवस्थापन र विशेष सेवाहरू (ICU, HDU, PICU, Lab) स्तरोन्नति तथा संचालनमा समस्या रहेको साथै पुराना भौतिक संरचनाहरूको समयमा उचित मर्मत सम्भार नहुँदा कार्यालय संचालन तथा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा असहजता रहेको छ ।

यस प्रदेशमा नयाँ सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्यका कार्यालय तथा अस्पताल भवनहरू निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् साथै जिर्ण अवस्थामा रहेका पुराना भवनहरूको स्तरोन्नति गरि अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न भौतिक संरचनाहरू निर्माण पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । सोको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापन र समयमा काम सम्पन्न गर्नको लागि संगीय, प्रदेश तथा स्थानिय सरकार र मातहतका स्वास्थ्य निकाएहरूले उत्तिकै ध्यान दिन पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । भविष्यमा भौतिक संरचनाहरू निर्माण गर्दा प्राविधिकबाट प्रयाप्त अध्ययन, अनुगमन र निरीक्षण गरि अपाङ्ग, बाल र जेष्ठ नागरिक मैत्री भवनहरू बनाउन पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अन्तर्गतका कार्यालय र भवनको अवस्था

तालिका नं. १ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अन्तर्गतका कार्यालय र भवनको अवस्था

क्र. स	कार्यालयहरू	हाल भवनको अवस्था
१	स्वास्थ्य निर्देशनालय	आफ्नो भवन नभएको
२	प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्र	आफ्नो भवन निर्माण सम्पन्न
३	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	आफ्नो भवन नभएको
४	प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्र	पुरानो तथा अप्रयाप्त
५	प्रदेश क्षयरोग उपचार केन्द्र	मर्मत सम्भारको आवश्यक
६	संक्रामक तथा सरुवा रोग अस्पताल	अप्रयाप्त

क्र. स	कार्यालयहरु	हाल भवनको अवस्था
७	जिल्ला अस्पताल (११ वटा)	निर्माणाधीन/पुरानो/अप्रयाप्त
८	स्वास्थ्य कार्यालय (११ वटा)	मर्मत सम्भारको आवश्यक/ नवलपरासीको आफ्नो भवन नभएको ।
९	आयुर्वेद कार्यालय (११ वटा)	मर्मत सम्भारको आवश्यक

समग्र भौतिक पूर्वाधारको उपलब्धि

तालिका नं. २ समग्र भौतिक पूर्वाधारको उपलब्धि

क्र.सं	विवरण
१	संक्रामक तथा सरुवा रोग अस्पतालको जग्गा प्राप्ति, भवन निर्माणको ठेक्का सम्झौता भई निर्माणको क्रममा रहेको
२	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको जग्गा प्राप्ति,भवन निर्माणको ठेक्का सम्झौता भई निर्माणको क्रममा रहेको
३	मुस्ताङ जिल्ला अस्पतालको भवन निर्माणको ठेक्का सम्झौता भई निर्माणको क्रममा रहेको
४	आयुर्वेद अस्पताल तथा औषधी प्रशोधन केन्द्रको जग्गा प्राप्ति र भवन निर्माणको DPR तयार भएको
५	धौलागिरी, लम्जुङ, दमौली र स्याङजा अस्पतालहरुको भवन निर्माणको DPR तयार भएको
६	प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्रको भवन निर्माणको लागि जग्गा प्राप्ति भइ भवन निर्माण सम्पन्न भएको ।
७	गोरखा जिल्ला अस्पताल र मातृशिशु मितेरी अस्पतालको भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भई हस्तान्तरण भएको
८	पर्वत अस्पतालको ५ block मध्ये ३ block हस्तान्तरण भएको र बाँकी २ block सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेको
९	भैतिक संरचनाको अभावमा अस्थायी (Prefab) भवनहरु निर्माण भएको (बेनी,पर्वत, स्याङजा, दमौली, लम्जुङ, मुस्ताङ, मध्यविन्दु)
१०	भ्याक्सिन भण्डारण को लागि Cold-Chain भवन निर्माण भएको

भौतिक पुर्वाधारका समस्या तथा चुनौती र समाधानका उपायहरू

तालिका नं. ३ भौतिक पुर्वाधारका समस्या तथा चुनौती र समाधानका उपायहरू

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
१	स्वास्थ्य निर्देशनालयलाई हालको भैतिक संरचना अप्रयाप्त रहेको (तलामा संचालन १ हाल)	स्वास्थ्य निर्देशनालयलाई नयाँ भवनमा स्थानान्तरण, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रलय, स्वास्थ्य निर्देशनालय	स्वास्थ्य कार्यालय, कास्कीको एउटा तलामा संचालन भएकोले अप्रयाप्त भएको	कोठा कम भएकोले कार्यालय संचालनमा समस्या, स्वास्थ्य कार्यालय कास्कीलाई समेत समस्या भएको	स्वास्थ्य निर्देशनालयलाई नयाँ भवनमा स्थानान्तरण, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	
२	स्वास्थ्य कार्यालय, नवलपुरको आफ्नो स्थायी कार्यालय भवन नभएको	कार्यालय भवन DPR निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रलय अर्थ मन्त्रालय स्वास्थ्य कार्यालय, नवलपुर	यथावत	स्वास्थ्य कार्यालय, नवलपुरको आफ्नो स्थायी कार्यालय भवन नभएको	कार्यालय भवन DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रलय अर्थ मन्त्रालय स्वास्थ्य कार्यालय, नवलपुर
३	अस्पतालहरूको बेड संख्या तथा विशेष सेवाहरूमा (ICU, HDU, PICU, Lab) स्तरोन्नति भएता पनि भौतिक	निर्माणाधीन भवनहरूलाई समयमा सम्पन्न गर्न पहल गर्ने र DPR तयार भएका अस्पतालहरूलाई (धौलागिरी),	नेपाल सरकार	यथावत	अस्पतालहरूको बेड संख्या तथा विशेष सेवाहरूमा (ICU, HDU,	निर्माणाधीन भवनहरूलाई समयमा सम्पन्न गर्न पहल गर्ने र DPR तयार भएका अस्पतालहरूलाई	नेपाल सरकार सामाजिक बिकास तथा

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
	संरचना पुरानै र अप्रयाप्त रहेको	लम्जुड, दमौली र स्याङजा (आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नपर्ने)	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय सम्बन्धित अस्पतालहरू		PICU, Lab) स्तरोन्नति भएता पनि भौतिक संरचना पुरानै र अप्रयाप्त रहेको	धौलागिरी), लम्जुड, दमौली र स्याङजा (आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नपर्ने)	स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय सम्बन्धित अस्पतालहरू
४	बेनी अस्पतालको भवन निर्माणको काम हाल अलपत्र अवस्थामा रहेको ठेक्का सम्झौता अनुसार) सालमा सम्पन्न २०७६ हुनपर्ने तर हाल सम्म पनि निर्माणकार्य अपुरो रहेको साथै कम्पनी/ठेकेदार (सम्पर्कमा नरहेको)	अलपत्र अवस्थामा रहेको भवन निर्माणको समस्या सम्बन्धित निकायहरू वाट सम्बोधन, ठोस निर्णय गरि तत्काल समस्या समाधान गर्नुपर्ने	नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय बेनी अस्पताल	काम प्ररम्भ भएता पनि प्रगती नभएको	बेनी अस्पतालको भवन निर्माणको काम हाल अलपत्र अवस्थामा रहेको ठेक्का) सम्झौता अनुसार सालमा २०७६ सम्पन्न हुनपर्ने तर हाल सम्म पनि निर्माणकार्य अपुरो रहेको	अलपत्र अवस्थामा रहेको भवन निर्माणको समस्या सम्बन्धित निकायहरू वाट सम्बोधन, ठोस निर्णय गरि तत्काल समस्या समाधान गर्नुपर्ने	नेपाल सरकार मन्त्रालयसा माजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय बेनी अस्पताल
५	निर्माणाधीन मध्यविन्दु र मनाङ जिल्ला अस्पताल	अस्पताललाई बहुबर्षिय योजना अनुरूप आवश्यक बजेट विनियोजन हुनपर्ने	सामाजिक बिकास तथा	निर्माण कार्य सुचारु रहेपनि सम्पन्न नभएको	यथावत	अस्पताललाई बहुबर्षिय योजना अनुरूप	सामाजिक बिकास त

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
	भवन निर्माणको काममा ढिलाइ		स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय मध्यविन्दु र मनाङ जिल्ला अस्पताल			आवश्यक बजेट विनियोजन हुनपर्ने	स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय मध्यविन्दु र मनाङ जिल्ला अस्पताल
६	प्रदेशमा क्षयरोग उपचार आवास गृह नहुँदा क्षयरोग संक्रमण संख्या बढेको र पहिचान तथा उपचारमा कठिनाई	प्रदेश क्षयरोग उपचार आवास गृहको स्थापन, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार र गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय क्षयरोग उपचार केन्द्र	यथावत	प्रदेशमा क्षयरोग उपचार आवास गृह नहुँदा क्षयरोग संक्रमण संख्या बढेको र पहिचान तथा उपचारमा कठिनाई	प्रदेश क्षयरोग उपचार आवास गृहको स्थापन, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार र गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय क्षयरोग उपचार केन्द्र
७	प्रदेशका अस्पतालहरुमा डायलाईसिस सेवाका लागि भैतिक संरचना अपुग हुँदा मिर्गौला बिरामी सेवा बाट बन्चित	प्रदेश डायलाईसिस सेवा केन्द्रको स्थापना, DPR तयार र गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय	भौतिक संरचना निर्माण हुन नसकेको	यथावत	प्रदेश डायलाईसिस सेवा केन्द्रको स्थापना, DPR तयार र गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
			अर्थ मन्त्रालय				अर्थ मन्त्रालय
८	प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको भैतिक संरचना पुरानो तथा अप्रयाप्त हुँदा प्रशिक्षण तथा दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा कठिनाइ	अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको	यथावत	प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको भैतिक संरचना पुरानो तथा अप्रयाप्त हुँदा प्रशिक्षण तथा दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा कठिनाइ	अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय प्रदेश स्वास्थ्य तालिम केन्द्रको
९	प्रदेशमा बायोमेडिकल वर्कशपको भवन नहुँनाले अस्पतालमा रहेका मेडिकल उपकरणहरूको मर्मत सम्भार, तालिम र सन्चालनमा समस्या	प्रदेश बायोमेडिकल वर्कशपको स्थापना, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय	यथावत	प्रदेश बायोमेडिकल वर्कशपको स्थापना, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	प्रदेश बायोमेडिकल वर्कशपको स्थापना, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
१०	प्रदेशका स्वास्थ्य संस्थाहरुका अधिकांस कार्यालय भवनहरु रहेका ठाउहरुमा जग्गा अप्रयाप्त रहेको ।	आवश्यकता अनुसार जग्गाको व्यवस्थापन हुनपर्ने	नेपाल सरकार सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय स्थानीय निकायहरु सम्बन्धित अस्पतालहरु	यथावत	प्रदेशका स्वास्थ्य संस्थाहरुका अधिकांस कार्यालय भवनहरु रहेका ठाउहरुमा जग्गा अप्रयाप्त रहेको	आवश्यकता अनुसार जग्गाको व्यवस्थापन हुनपर्ने	नेपाल सरकार सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय स्थानीय निकायहरु सम्बन्धित अस्पतालहरु
११	प्रदेशका अधिकांस कार्यालयहरु पुराना भइ मर्मत गर्नु पर्ने	मर्मत सम्भारको लागत अनुमान गरि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय सम्बन्धित कार्यालयहरु	उल्लेख्य प्रगती हुन नसकेको		मर्मत सम्भारको लागत अनुमान गरि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय सम्बन्धित कार्यालयहरु
१२	प्रदेशको आफ्नो स्वास्थ्य सभाहल नहुँदा स्वास्थ्यका	प्रदेश स्वास्थ्य सभाहलको निर्माण, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार र गरि	प्रदेश सरकार	यथावत	प्रदेशको आफ्नो स्वास्थ्य सभाहल नहुँदा स्वास्थ्यका	प्रदेश स्वास्थ्य सभाहलको निर्माण, जग्गा व्यवस्थापन, DPR तयार र	प्रदेश सरकार सामाजिक बिकास तथा

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
	ठूला सभा, सम्मेलन, कार्यक्रमहरू गर्न कठिनाई	निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय		ठूला सभा, सम्मेलन, कार्यक्रमहरू गर्न कठिनाई	गरि निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने	तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय
१३	पर्वत अस्पतालमा निर्माण भैरहेके ५ ब्लक मध्ये २ गोटा निर्माण सम्पन्न हुन बाँकी	बजेटको व्यवस्था हुनु पर्ने	अर्थ मन्त्रालय/ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	थप एक ब्लक निर्माण सम्पन्न बाँकी दुइ यस वर्ष सम्पन्न हुने	दुइ गोटा ब्लक सम्पन्न गर्नु पर्ने	प्रयास बजेट विनियोजन हुनु पर्ने	अर्थ मन्त्रालय/ सामाजिक बिकास तथा स्वास्थ्य मन्त्रालय
१४	बिनी अस्पतालको निर्माणाधिन भवन समयमै सम्पन्न नहुनु	बजेटको व्यवस्थापन गरी निरन्तरता दिनु पर्ने	प्रदेश सरकार	नियमित रूपमा भवन निर्माणको काम नभएको हस्तान्तरण नहुदै वार्ड संचालन गरिएको	भवन निर्माणमा ढिलाईले सेवा प्रवाहमा समस्या	बजेटको निरन्तरता संगै सरोकार वालाहरूसंग आवश्यक समन्वय गर्ने	प्रदेश सरकार
१५	ल्याव, इमरजेन्सी तथा अपरेशन आदि कक्षहरूमा Backup विद्युत नभएको	बैकल्पिक विद्युतको व्यवस्था गर्नु पर्ने	प्रदेश सरकार	सबै अस्पतालमा ३ फेजको विजुली नभएको	सेवा प्रवाह अबरुद्ध भएको सबै अस्पतालमा डिजिटल X-Ray	सबै अस्पतालमा ३ फेजको विजुलीका लागि ट्रान्सफरमर जोड्नु पर्ने	प्रदेश सरकार

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
				बिद्युतमा अटोमेटिक प्रणाली जडान नभएको	संचालन गर्न नसकिएको	बिद्युतमा अटोमेटिक प्रणाली जडान गर्नुपर्ने	
१६	कर्मचारी आवास नभएको	कर्मचारीहरूलाई आवासको व्यवस्था गर्नु पर्ने	प्रदेश सरकार	सवै अस्पतालहरूमा आवासको व्यवस्थापन नभएको	अस्पतालहरूमा कर्मचारी आवासको लागि आवश्यक संरचनाको अभाव	विभिन्न अस्पताल हरुका निर्माणाधीन समयमै सम्पन्न गर्नको लागि आवश्यक पहल गर्ने	प्रदेश सरकार
यस आ.व २०७९/८० मा थप							
					विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पानी चुहिने समस्या	ट्रष्ट निर्माण हुनु पर्ने	अर्थ मन्त्रालय/ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
					अस्पतालहरूमा आवासको व्यवस्था नभएको र भएकोमा पानी मर्मत गर्नु पर्ने	आवास निर्माण र मरमतमा बजेट बिनियोजन हुनु पर्ने	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

आ.व २०७८/७९				आ.व २०७९/८०			
क्रस	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी	कार्यान्वयन को अवस्था	समस्या तथा चुनौती	समाधान उपाय	जिम्मेवारी
							अर्थ मन्त्रालय र अस्पतालहरु
					बागलुङ अस्पतालको निर्माणाधिन तिन गोटा ब्लक मध्य२ गोटा सम्पन्न भएको एउटा सम्पन्न हुन बाँकी	बजेट विनियोजन हुनु पर्ने	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अर्थ मन्त्रालय/स्वास्थ्य निर्देशनालय र अस्पताल